

Проблеми кримінального процесу, криміналістики, судоустрою та прокуратури

ПРОЦЕССУАЛЬНАЯ ФОРМА: СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Трофименко В. М.

Статья посвящена анализу проблемы понятия и содержания уголовно-процессуальной формы как юридической дефиниции в целом, так и с точки зрения научных исследований процессуальной формы учеными различных отраслей права.

Ключевые слова: процессуальная форма, уголовный процесс, уголовно-процессуальная форма, судопроизводство.

JUDICIAL FORM: ESSENCE AND VALUE IS IN A CRIMINAL TRIAL

Trofimenko V. M.

The article is devoted the analysis of problem of concept and maintenance of criminal-judicial form, through the prism of concept of judicial form, both legal concept on the whole and scientific researches of judicial form by the scientists of the different fields of law.

Key words: Judicial forms, criminal procedure, criminal-judicial form, legal proceeding.

Надійшла до редакції 11.04.2012 р.

УДК 343.98

А. Л. Дудніков,
канд. юрид. наук, доцент
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ПОНЯТТЯ «СПОСІБ ЗЛОЧИНУ»

У статті проаналізовані основні тенденції у визначенні у криміналістиці способу вчинення злочину, показані відмінності між кримінально-правовим і криміналістичним підходами до цього, обґрунтовано й запропоновано власне тлумачення категорії «спосіб злочину».

Ключові слова: спосіб злочину, структура способу злочину, спосіб учинення злочину

У зв'язку з потребами практики у криміналістиці надається велике значення дослідженню способу злочину. Його вивчення відіграє неабияку методологічну роль, що знаходить своє підтвердження в неформальному принципі криміналістики – «від спосо-

бу вчинення злочину – до способу його розкриття». Як відмічає Р. С. Белкін, спосіб учинення й приховування злочину, точніше, знання про нього, окреслюють шлях пізнання істини по справі, тобто метод розкриття і розслідування [1, с. 805].

Значна увага приділяється способу злочину ще й тому, що він є одним з основних слідоутворюючих елементів криміналістичної характеристики будь-якого виду злочину, виступає своєрідним ключем до його розкриття, джерелом пізнання способів його вчинення для успішної боротьби зі злочинністю. Дані про цю криміналістичну категорію використовуються для розроблення тактичних прийомів і методичних рекомендацій з розкриття й попередження злочинної діяльності, а також для організації і планування розслідування вчинених злочинів. Зокрема, інформація про способи останніх використовується для забезпечення повноти, всебічності й ефективності розслідування, для пошуку осіб, які вчинили злочин, а також для попередження їх учинення вже відомими способами або такими, що можуть з'явитися.

Проблеми визначення поняття і структури способу вчинення злочину розробляли такі криміналісти, як Р. С. Белкін, Г. Г. Зуйков, Б. М. Коврижних, О. Н. Колесніченко, В. П. Колмаков, Е. Д. Куранова, Г. М. Мудьюгін та ін. У 60–70-х роках ХХ ст. розпочалися дослідження цієї важливої криміналістичної категорії з позицій системно-структурного й системно-функціонального підходів та опрацювання на

підставі отриманих результатів наукового поняття, що відповідає головним криміналістичним завданням. Уже із самого початку виявилися помітні розходження у визначенні змісту і структури способу вчинення злочину.

Е. Д. Куранова запропонувала включити дії з приховування злочину до змісту поняття «спосіб учинення», визначивши його як «комплекс дій з підготовки, вчинення, приховування злочину, обраний винним відповідно до наміченої мети й тих умов, у яких здійснюється злочинний задум» [12, с. 165].

У низці своїх робіт Г. Г. Зуйков підтримав цей напрямок і значно розвинув його. В обґрунтування такого рішення він указував, що виокремлення способів приготування, вчинення і приховування злочинів руйнує структуру способу й заважає його об'єктивному дослідженню й використанню у практиці боротьби зі злочинністю. Проте не у всіх випадках такий підхід буде правильним і відбиватиме адекватно зміст і структуру злочинних дій. Адже на вирішення цього питання впливають такі чинники, як вид злочину, його кримінально-правова кваліфікація, учасники і зміст злочинних дій та прийомів [8, с. 68-77].

Ураховавши деякі із цих чинників, В. П. Колмаков запропонував розрізняти спосіб учинення

злочину і спосіб приховування злочину. Останній він тлумачив як дії злочинця, спрямовані на маскування факту злочину й ліквідацію його слідів [11, с. 56].

Найбільш ґрунтовно цю проблему досліджував О. Н. Колесніченко. Він аргументував необхідність розрізняти в методиці розслідування спосіб підготовки до вчинення злочину, спосіб його вчинення і спосіб приховування, пояснюючи це тим, що ці дії можуть бути вчинені різними особами й мати різне кримінально-правове значення [10, с. 12].

Таке вирішення цієї проблеми знайшло підтримку з боку інших криміналістів. Зокрема, Б. М. Коврижних довів можливість самостійного існування способу приховування, способу вчинення і способу приготування до злочину, запропонувавши розглядати їх складниками інтегрального поняття «спосіб злочину» [9, с. 14].

Фактично підтримав цю позицію Г. М. Мудьюгін, але вже в більш ускладненому вигляді. Він висловився за те, щоб розглядати категорію «спосіб учинення злочину» у 2-х значеннях: (а) у широкому, включаючи до цього поняття як саме вчинення, так і приховування, і (б) у вузькому, маючи на увазі лише безпосереднє вчинення злочину [2, с. 66]. Науковець також вважав за можливе самостійне існуван-

ня способу приховування злочину в тих випадках, коли його приховування виконано після вчинення або не є необхідною умовою останнього злочину. Тим не менше, в цілому такий підхід не зовсім правильно й точно віддзеркалює як кримінально-правову, так і криміналістичну сутність розглядуваної категорії. По-перше, з точки зору кримінального права спосіб учинення злочину не включає в себе спосіб його приховування. По-друге, за такої трактовки поняття способу бракує дуже важливого для криміналістичних цілей його елемента – підготовка до вчинення злочину.

Надалі ця позиція була розвинена й конкретизована М. С. Уткіним, який запропонував поділити всі способи на:

1) повноструктурні, або найбільш кваліфіковані, що включають в себе підготовку, вчинення й приховування злочину;

2) менш кваліфіковані, або відсічені, першого типу (вчинення і приховування злочину);

3) менш кваліфіковані, або відсічені, другого типу (підготовка й учинення злочину);

4) некваліфіковані, або спрощені, які складаються тільки з дій по вчиненню злочинів [13, с. 6].

Ця класифікація набула певного поширення у криміналістиці, хоча успадкувала й поглибила

окремі неточності останньої концепції способу вчинення злочину. Мається на увазі складність і неоднозначність термінології в назвах окремих класифікаційних груп, що потребує додаткових пояснень і, відповідно, ускладнює її використання як у криміналістичних дослідженнях, так і в практичній діяльності. Окрім того, М. С. Уткін також недостатньо уваги приділив підготовці до вчинення злочину, що негативно відбивається на повноті й послідовності класифікації (приміром, існує група некваліфікованих способів, що складаються тільки з дій по вчиненню злочину, але бракує групи способів, яка фактично включає тільки дії з підготовки до його вчинення, приміром, посягання на життя, придбання чи зберігання вогнепальної зброї без відповідного на це дозволу та ін.).

Неоднозначно щодо цієї проблеми висловлювався Р. С. Белкін. З одного боку, він підтримує позицію Г. Г. Зуйкова, а з другого – не заперечує проти використання конструкцій «спосіб злочину» і «спосіб приготування до злочину», щоб запобігти термінологічній плутанині [1, с. 765]. Але намагання одночасно підтримувати дві різні позиції якраз і не сприяють вирішенню цього важливого питання.

Достатньо суперечливі висновки стосовно поняття «спосіб учинення злочину» робить

В. Ф. Єрмолович. Він трактує його як систему умисних дій з підготовки, вчинення і приховування злочину, які охоплюються єдиним злочинним задумом [5, с. 54], виключаючи цим можливість існування так званих неповноструктурних, або окремих, видів способів. Тим не менше, надалі з метою розроблення більш конкретних та адресних рекомендацій у загальній структурі способу вчений виділяє спосіб підготовки до злочину, спосіб його вчинення і спосіб приховування. І таку диференціацію способів, за результатами дослідження В. Ф. Єрмоловича підтримало понад 65 % експертів [5, с. 55], що підтверджує правильність саме такого підходу до аналізу цієї категорії.

З усього викладеного можемо зробити висновок, що наукові погляди на поняття «спосіб учинення злочину» різняться як у змістовному плані, так і в термінологічному. Однією з основних причин неоднозначного розуміння цієї категорії є різна спрямованість досліджень учених, які вивчають не всі, а тільки окремі види злочинів, що обмежує можливість розроблення узагальнюючих висновків. Окрім того, різноманітність позицій щодо поняття, змісту і структури способу вчинення злочину можна пояснити ще й неоднорідністю його структури. Різні види зло-

чинів мають свою специфіку, що особливо наочно виявляється при вивченні економічних патентних злочинів.

Економічні злочини (зокрема розкрадання) належать до числа складних. У більшості випадків вони включають увесь комплекс дій з підготовки, вчинення і приховування злочину. Указані складники способу останнього тісно взаємозв'язані, інколи між ними бракує чітких меж. Зокрема, дії з приховування злочину ретельно плануються, нерідко виконуються на етапі підготовки, деякі з них можуть бути одним з обов'язкових елементів способу вчинення. Це характерно для багатьох економічних злочинів. Наприклад, дії по підготовці та приховуванні процесу легалізації кримінальних капіталів у більшості випадків проходять паралельно з діями по безпосередньому відмиванню незаконних доходів [6, с. 28]. Але не можна вважати коректним і правильним поширення окремими криміналістами, особливо тими, хто досліджує економічні злочини, типового для розкрадань та інших злочинів економічної спрямованості сполучення дій з їх підготовки, вчинення і приховування на всі види злочинів.

Із самого початку виникнення криміналістики як поліцейської дисципліни спосіб злочину завжди був важливим об'єктом

наукового вивчення. Один з його перших дослідників – відомий австрійський учений-криміналіст Г. Гросс – зазначав, що криміналістика за своєю природою починається там, де кримінальне право закінчує свою діяльність. Матеріальне кримінальне право має своїм предметом вивчення злочинного діяння й покарання за нього, формальне ж (кримінальний процес) містить у собі правила застосування матеріального. А якими способами вчиняються злочини, як їх досліджувати й розкривати, які були мотиви, цілі – все це і складає предмет криміналістики [3, с. 871]. В останній, на відміну від кримінального права, вчені під способом вчинення злочину розуміють не лише його безпосереднє вчинення, а й включають до цієї категорії спосіб підготовки і спосіб приховування. Це можна пояснити потребами у викритті й розслідуванні злочинів, оскільки саме ці способи визначають увесь злочинний механізм. Отже, для криміналістики важливе значення мають дії з підготовки і приховування злочинів, навіть ті, що не пов'язані з кримінально-правовою оцінкою подій.

Криміналістичне розуміння способу вчинення злочину набагато ширше, багатосторонніше, ніж кримінально-правове, оскільки криміналістика покликана надавати найбільш ефек-

тивні рекомендації з (а) розкриття і розслідування злочинних діянь, (б) виявлення в кожному конкретному випадку їх слідів, (в) установлення злочинців, (г) забезпечення повноти розслідування й попередження злочинів. Для криміналістичних цілей не менше (інколи навіть і більше) значення мають дії по приховуванню злочину й підготовці до нього, аніж по безпосередньому його вчиненню.

Різняться і ступінь деталізації дій злочинців, що провадиться в криміналістичних і кримінально-правових дослідженнях. Це зумовлено різними завданнями, яким служать ці категорії. У практичному аспекті спосіб злочину в криміналістиці охоплює велику кількість окремих ознак, які не мають кримінально-правового значення, але відіграють суттєву роль у пошуках слідів злочину, в його розкритті й установленні злочинця. Наприклад, фіксація прояву в діях останнього будь-яких професійних навичок дуже важлива для встановлення особи злочинця. Для криміналістики можуть мати значення навіть його окремі рухи, які не викликають інтересу у кримінальному праві. Це характерно для розслідування злочинів проти життя і здоров'я людини, таких як убивства, заподіяння тілесних ушкоджень та ін.

З урахуванням проаналізованих положень видаються спірними пропозиції щодо вироблення для всіх наук, що обслуговують потреби боротьби зі злочинністю, спільного поняття «спосіб учинення злочину». Криміналістика розглядає його як одну із закономірних можливостей виникнення майбутніх доказів, вважаючи, що саме крізь призму певного способу варто розглядати інформацію про злочин. На підставі пізнання таких закономірностей розробляються засоби, прийоми й методи виявлення, систематизації й використання цих доказів, а також конкретні рекомендації стосовно розслідування.

Визначення поняття «спосіб учинення злочину» – необхідна передумова ефективного вивчення злочинних діянь і використання отриманих даних для боротьби зі злочинністю взагалі. У криміналістиці протягом тривалого часу способи вчинення злочинів характеризувалися обмеженою кількістю ознак, які передбачались у картках відповідного криміналістичного обліку. Так, спосіб крадіжки описували лише як спосіб проникнення у сховище (шляхом злому, підбору ключа, відкривання замка сторонніми предметами та ін.), спосіб убивства або нанесення тілесних ушкоджень фіксували залежно від знаряддя злочину

(вогнепальна, холодна зброя, предмети побутового призначення тощо). Недостатність інформації про цей важливий елемент злочинної події негативно відбивався як на термінах, так і в цілому на можливості її розкриття.

Точка зору науковців, які вивчали спосіб злочину, однак стає тільки в тому, що він являє собою комплекс (систему, сукупність) причинно і функціонально взаємопов'язаних актів поведінки, що є якісною характеристикою злочинного діяння (дії чи бездіяльності), що у способі злочину відбиваються певні якості особи злочинця, мотив і мета злочину, що він детермінований певними суб'єктивними й об'єктивними чинниками, а це, у свою чергу, зумовлює усталеність і повторюваність способів.

Системно-структурний аналіз способу злочину дозволяє правильно уявити його структуру й виділити основні складники. В умисних злочинах спосіб нерідко складається з дій по підготовці, безпосередньому вчиненню і приховуванню злочинного діяння. Але залежно від виду останнього, своєрідності поведінки суб'єкта, кримінальних ситуацій, виникаючих до і після вчинення злочину, та інших обставин деяких структурних елементів способу (наприклад, підготовка і приховування) може бракувати.

У зв'язку із цим у криміналістиці склалася ситуація, коли одним і тим же самим терміном – «спосіб учинення злочину» – позначаються різні за змістом і обсягом поняття. Це є важливою причиною різного роду термінологічних розбіжностей. Оскільки в реальній дійсності конкретний спосіб формується з урахуванням дуже багатьох чинників, це відбивається й на його структурі, яка є досить гнучкою й непостійною. В одному випадку до складу способу злочину входять способи приготування, вчинення і приховування, у другому він може складатися зі способів підготовки й учинення або вчинення і приховування, в третьому обмежуватися лише одним складником (наприклад, діями злочинців по безпосередньому вчиненню злочину). Ось чому для криміналістичних цілей важливо позбутися термінологічної неоднозначності в цьому питанні й оперувати терміном «спосіб злочину» як інтегральним поняттям, до складу якого поряд зі способами підготовки і приховування входить спосіб учинення злочину, який криміналісти були вимушені йменувати «спосіб учинення злочину у вузькому розумінні».

Вирішення розглядуваного питання має важливе і практичне значення, тому що з'ясування структури конкретного способу злочину дозволяє слідству

найповніше виявити його сліди, взаємозв'язки між ними, встановити причетних осіб, диференціювати їх відповідальність, що, звичайно, сприяє повному й об'єктивному розкриттю злочинного діяння. У той же час виділення у способах злочину способів його підготовки і приховування не виключає наявності між ними взаємозв'язку і взаємозумовленості (особливо це стосується умисних злочинів).

Розробляючи поняття «спосіб злочину», обов'язково слід урахувати, що спосіб властивий усім злочинам, у тому числі й учиненим шляхом бездіяльності. Стосовно останніх спосіб характеризується діями, не здійсненими суб'єктом (не поставив загрожу, не передав повідомлення про виїзд потяга та ін.), або ж спрямованими на приховування причин утримання від необхідних у цій ситуації дій і слідів злочинної поведінки. Такі способи можуть включати й дії, що забезпечують можливість утримання від виконання дій, що вимагаються.

При вчиненні злочинів, що належать до одного виду, способи можуть повторюватися. Це означає, що злочинці, потрапляючи в аналогічну ситуацію й обстановку, виконують схожі дії або так же само утримуються від них. Можливість повторювання способу злочину

залежить від збереження системи об'єктивних і суб'єктивних чинників, під впливом яких він склався. Повторюваність способів злочинів одного виду дозволяє систематизувати їх і використовувати при розробленні методик розслідування їх окремих видів, що значно підвищує їх ефективність.

Для кожного способу характерні свої сліди й ознаки, які мають важливе значення для забезпечення слідства інформацією не тільки про спосіб, а й про інші елементи криміналістичної характеристики, в тому числі й про особу злочинця. Оскільки ж способи можуть повторюватися, відповідно, повторюються і їх сліди й ознаки, що успішно використовується при розслідуванні злочинів.

У наукових роботах останніх років учені-криміналісти визначають поняття «спосіб злочину» з урахуванням деяких з вищевказаних положень, хоча далеко не всіх і не зовсім точно. Наприклад, М. В. Даньшин формулює спосіб злочину як систему дій, об'єднаних загальним злочинним задумом з його підготовки, вчинення і приховування, детермінованих певними умовами [4, с. 9]. Близьке до цього, але більш розгорнуте тлумачення пропонує С. С. Чернявський: це об'єктивно й суб'єктивно детермінована система дій (операцій,

механізмів, прийомів) поведінки суб'єкта в процесі підготовки, вчинення і приховання злочину, кожна з яких залишає специфічні сліди, що дозволяють за допомогою криміналістичних прийомів і засобів отримати уявлення про сутність події, що мала місце, встановити особу злочинця та його причетність до злочинної дії, а також визначити найоптимальніші шляхи вирішення завдань розслідування [14, с. 55, 56]. С. М. Зав'ялов трактує спосіб учинення злочину як систему взаємопов'язаних, спрямованих на досягнення мети злочину дій суб'єкта (або утримання від них), що вчиняються з певною послідовністю, із застосуванням різних знарядь і засобів [7, с. 7].

Наведені дефініції розглядуваної категорії мають певні недоліки. Перш за все використання правової конструкції «спосіб учинення злочину» відбиває її криміналістичний зміст не повністю. До того ж подібні інтерпретації стосуються в основному так званого заздалегідь обдуманого злочину, вчинення якого свідомо планувалося суб'єктом ще до настання ситуації, в якій здійснювався його злочинний намір. Безумовно, спосіб злочину найповніше і найбільш розгорнуто виявляється в групі злочинів умисних. Однак обов'язково треба мати на увазі, що існують і необережні зло-

чини, де підготовчій діяльності суб'єктів місця немає. Серед умисних же вирізняють злочини, вчинені у стані афекту, заздалегідь не обдумані. Необґрунтованим є виділення у визначенні способу злочину також знарядь і засобів, оскільки деякі злочинні діяння можуть учинятися й без їх використання.

Наведені раніше та інші тлумачення поняття «спосіб учинення злочину» віддзеркалюють указані положення не повністю. А тому можемо запропонувати наступну дефініцію досліджуваної категорії: спосіб злочину – це комплекс об'єктивно й суб'єктивно детермінованих дій (або бездіяльності), який може включати підготовку, вчинення і приховування злочину, які сприяють досягненню суспільно небезпечних наслідків злочину.

До способу злочину належать не тільки прийоми, безпосередньо спрямовані на вчинення злочинних діянь, а й дії з їх приготування і приховування, які можуть утворювати самостійні групи способів і прийомів. Указані складники способу злочину можуть бути взаємопов'язані, інколи між ними немає чітких меж (що особливо характерно для злочинів економічних). Зокрема, дії по приховуванню злочину нерідко виконуються на етапі його підготовки, що дозволяє встановити спосіб злочину по

прийомах його маскуванню. Перевагою цього трактування є також те, що воно охоплює умисні й необережні злочини, вчинені шляхом як активних дій, так і бездіяльності.

Пізнання теоретичних засад способів злочинів, їх віддзеркалення в зовнішньому середовищі має вагомe значення для розвитку науки криміналістики в цілому, особливо методики розслідування і профілактики окремих видів злочинних діянь. З урахуванням

динамічного характеру способу злочину (оскільки саме через нього злочинці адаптуються до постійного змінюваних соціальних умов) аналізуються способи вчинення конкретних злочинів. На підставі цього у криміналістиці формулюються загально-видові характеристики способів, які надалі використовуються для розроблення й удосконалення окремих криміналістичних методик, тактичних і технічних засобів і прийомів.

Список літератури: 1. *Белкин Р. С.* Курс криминалистики: учебник / Р. С. Белкин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 867 с. 2. *Васильев А. Н.* Планирование расследования преступлений: моногр. / Г. Н. Мудьюгин., Н. А. Якубович. – М.: Госюриздат, 1957. – 248 с. 3. *Гросс Г.* Руководство для судебных следователей как система криминалистики / Г. Гросс – Спб.: Тип. М. Меркушева, 1908. – 1040 с. 4. *Даньшин М. В.* Класифікація способів приховування злочинів у криміналістиці: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.09 / М. В. Даньшин. – Х., 2000. – 19 с. 5. *Ермолович В. Ф.* Криминалистическая характеристика преступлений: моногр. / В. Ф. Ермолович. – Минск: Амалфея, 2001. – 303 с. 6. *Журавель В. А.* Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: моногр. / В. А. Журавель. – Х.: Одиссей, 2005. – 312 с. 7. *Зав'ялов С. М.* Спосіб вчинення злочину: окремі проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.09 / С. М. Зав'ялов. – К., 2005. – 19 с. 8. *Зуйков Г. Г.* Поиск по признакам способов совершения преступлений: моногр. / Г. Г. Зуйков. – М.: ВШ МВД СССР. – 191 с. 9. *Коврижных Б. Н.* Деятельность органов прокуратуры по делам о нераскрытых убийствах: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 717 / Б. Н. Коврижных. – Х., 1969. – 22 с. 10. *Колесниченко А. Н.* Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. юрид. наук / А. Н. Колесниченко. – Х., 1967. – 28 с. 11. *Колмаков В. П.* Следственный осмотр: монограф. / В. П. Колмаков – М.: Юрид. лит., 1969. – 193 с. 12. *Куранова Э. Д.* Об основных положениях методики расследования отдельных видов преступлений // Вопр. криминалистики. – М.: Госюриздат, 1962. – Вып. 6-7. – С. 152-167. 13. *Уткин М. С.* Особенности расследования и предупреждения хищений в потребительской кооперации: учеб. пособ. / М. С. Уткин. – Свердловск: СЮИ, 1975. – 78 с. 14. *Чернявський С. С.* Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Чернявський Сергій Сергійович. – К., 2002. – 219 с.

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЕ ПОНЯТИЕ «СПОСОБ ПРЕСТУПЛЕНИЯ»

Дудников А. Л.

В статье проанализированы основные тенденции в криминалистике в определении способа совершения преступления, показаны различия между уголовно-правовым и криминалистическим подходами к этому, обосновано и предложено собственное толкование категории «способ преступления».

Ключевые слова: способ преступления, структура способа преступления, способ совершения преступления

CRIMINALISTICS CONCEPT OF METHOD OF CRIME

Dudnikov A. L.

In the article basic tendencies are analyzed in determination of method of perpetration crime in criminalistics, distinctions are shown between criminal and legal and criminalistics going near this category, own determination of method of crime is reasonable and offer.

Key words: method of perpetration crime, method of crime, structure of method of crime.

Надійшла до редакції 30.05.2012 р.

УДК 348.98

В. М. Шевчук,
*канд. юрид. наук, доцент
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків*

ЗНАЧЕННЯ ЕТАПІВ РОЗСЛІДУВАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

Досліджуються проблеми етапів розслідування злочинів та їх значення для побудови тактичних операцій. Проаналізовано вплив початкового, наступного й заключного етапів розслідування і відповідних тактичних завдань на формування тактичних операцій.

Ключові слова: етапи розслідування, тактична операція, тактичне завдання, зумовленість тактичних операцій етапами розслідування.

У теорії криміналістики проблема визначення етапів розслідування та їх значення для розроблення тактичних операцій при розслідуванні злочинів залишаються дискусійними. Як одного з пріоритетних напрямків формування криміналістичної теорії тактичних операцій її дослідження, з нашого погляду, є доволі актуальним.

Етапи розслідування відіграють важливу роль у побудові й реалізації тактичних операцій,

а тому у спеціальній криміналістичній літературі звертається особлива увага на існуючу зумовленість ними тактичних операцій (О. М. Асташкіна, М. О. Марочкін, О. О. Михальчук, В. Я. Решетников, В. П. Бахін, В. К. Гавло, Л. Я. Драпкін, О. А. Чебуренков та ін.). Так, В. К. Гавло зазначає, що розроблення останніх притаманне будь-якому етапу системи кримінального судочинства [9, с. 248]. Проведення тактичних операцій, на що справедливо